O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

Fizika –matematika fakulteti

"Axborot texnologiyalari " ***kafedrasi***

"Informatika va axborot texnologiyalari" ta'lim yo'nalishi

"Kompyuter grafikasi va web dizayin" fanidan

KURS ISHI

Mavzu: HTML ва JavaScript ning location, history, navigator obektlari va uning metodi, xususiyati, ichki kolleksiyalari(misollar bilan yoriting)

Bajardi: Fizika-matematika fakulteti 1-1PMIK-13 guruh talabasi Norqulova Kifoyat Isomiddin qizi

Buxoro-2016

Mundarija

1.Kirish..8

Asosiy qisim

I. HTML ga kirish...10

1.1 Html dasturlash tili...15

1.2 Html da asosiy, sarlavha teglari haqida………..………17

1.3 Html da forma elementlar..19

II. JavaScript ga kirish..22

2.1 JavaScript ni ishga tushishi…………………....………33

2.2HTML sahifada JavaScript ni joylashtirish ……….....……25

2.3 JavaScript ni “tushunmaydigan” brauzerlar……........….27

III.HTML va JavaScript da misollar...30

3.1HTML ва JavaScript ning location obektlari va uning metodi..........31

3.2 HTML ва JavaScript ning history obektlari va uning metodi..........33

3.3 HTML ва JavaScript ning navigator obektlari va uning metodi...35

3.Xulosa qismi..37

KIRISH

O`zbekiston Respublikasi Mustaqillikka erishganidan so'ng yurtimizda computer texnologiyalari kundan kunga rivojlanib bormoqda. Hozirgi kunda insonlarning Internet resurslariga bo`lgan talabini hisobga olga holda Internet texnologigalarni rivojlantirish asosiy masala bo`lib qolmoqda. Ayni paytda Internet foydalanuvchilari o`z ehtiyojini qondira oladigan ma`lumotlarga Internet tarmog`i orqali ega bo`lishi mumkin.

Internet turli xil insonlarni yagona maqsad bilan birlashishiga sabab bo'lmoqda. Hamma Internet tarmog'idan biror turdagi axborot olishga harakat qiladi. Internet tarmog` kun sayin rivojlanib bormoqda. Buning asosiy sababchisi esa jamiyatimizning barcha sohalari qamrab olgon axborot resurslari soning ortib borishi hisoblanadi. Mazkur metodik qo`llanmani web-hujjatlarni yaratish, ularni Internetda chop etish, web-hujjatni ko'rkamlashtirish, qiziqarli va o'ziga tortuvchi qilib yaratish, vaqti kelsa ma'lumotlarni yangilash kabi vazifalarni o'rgatishga mo'ljallangan. Bundan tashqari misol tariqasida ko`rsatib o`tilgan Web sahifalar kodlaridan lavhalar ko`rsatib o`tilgan.Dastlabki web-sahifalar juda sodda tuzilishga ega bo'lib, ular matnni formatlash va giperko'rsatkichlardan tarkib topgan edi. Web texnologiyalar rivojlanishi natijasida Web sahifalar tarkibida Plug-in dasturlar joylashtirila boshlandi, natijada Web sahifalarga iteraktiv xususiyati berildi. Web texnologiyalarning rivojlanishining oxirgi natijalaridan biri bu skript tillaridir (Script Languages). Ularni ishlatishdan maqsad Web serverining ishini engillashtirish, har xil mayda ishlar uchun Web serverini bezovta qilmasdan, bunday masalalarni foydalanuvchi kompyuterining o'zida yaratishdir. Web texnologiyasining oxirgi erishgan yutuqlaridan biri dinamik Web sahifalardir. Dinamik Web sahifalar CGI dasturlar bilan bevosita bog'liq bo'lib, CGI dasturlar serverda joylashgan va server imkoniyatlarini ishlatuvchi dasturlardir. Ular serverga kelgan so'rovlarni qayta ishlaydi va qayta ishlash natijasida yangi Web sahifa hosil bo'ladi.

Web sahifa Internet tarmoqlarida joylashgan fayllar to’plami bo’lib, ularni soni soat sayin ko’payib bormoqda. Bu fayllarda ma'lumotlarni turli xillarini: matn, grafik, tasvir, video, audio ma'lumotlarni uchratish mumkin. Bugungi kunda Web Internet resurslari ichida eng ommaviysi hisoblanadi. Chunki, avvaldan tayyorlangan Web sahifa orqali tegishli ma'lumotlarni to’ldirish foydalanuvchining qanchadan-qancha vaqtini tejash imkonini beradi. Shu bois matematika va informatika yo’nalishida tahsil oluvchi talabalarga Web texnologiyalarni alohida kurs sifatida o’qitila boshlandi.

I.HTML ga kirish

HTML dasturlash tilining dastlabki varianti **Tim Berners-Li** tomonidan 1990-yil CERN-Yadro tadqiqotlari Yevropa markazida yaratilgan. O'sha davrda Internetni tez rivojlanishi natijasida bu dastur katta yutiqlarga erishdi va HTML(Hyper Text Markup Language – gipermatnli markerlash tili) imkoniyatlari kengaytirildi. HTML-hujjatlar turli **WEB brouzerlar** yordamida ko'riladi. Web sahifalar maxsus dasturlar yordamida yaratiladi. Masalan: **Microsoft FrontPage, Macromedia HomeSite, Adobe Dreamweaver** kabi muharrirlar, **PHP, ASP, JavaSkript** kabi server skriptlar(senariy tili), **XML, HTML** va boshqalar.

HTMLning asosiy operatorlari teglar yordamida tuziladi. Teglar 2 turga bo'linadi.

- ❑ Juft teglar.
- ❑ Toq teglar

Teglar "<" belgisi bilan boshlanadi (kichik belgisi) va ">" belgisi bilan tugaydi (katta belgisi).

Odatda boshlovchi va tugallovchi teglar bo'ladi. Tugallovchi teglarda slesh "/" belgisi bo'ladi. Masalan, sarlavha tegi - TITLE ning yozilishi quyidagicha

<TITLE> Hujjat sarlavhasi </TITLE>

Har qanday Web sahifa ikkita qismdan tashkil topadi. Bular sarlavha qismi va asosiy qism. Sarlavha qismida Web sahifa haqidagi ma'lumot joylashadi, asosiy qismda esa Web sahifaning mazmuni bilan tasvirlanish qoidalari joylashadi. Sarlavha qismi quyidagi ochiluvchi <head> va yopiluvchi </head> teglari orasida joylashadi. Asosiy qism esa <body> va </body> teglari orasida joylashadi. Agar HTMLda ma'lumotlar web sahifaning alohida sohalarida aks etishi kerak bo'lsa, BODY o'rniga FRAMESET juft tegi ishlatiladi. Hozirgi kunda HTML-4 tilidan foydalaniladi. Har qanday Web sahifaning umumiy ko'rinishi quyidagicha bo'ladi:

<html>

<head>

<title> Hujjat sarlavhasi </title>

</head>

<body> Asosiy qism </body>

</html>

- Web sahifa kodi Bloknot dasturiga yoziladi. Bloknot dasturiga kirish uchun quyidagi ketma-ketlikni bajaramiz:
- Пуск -> Программы -> Стандартные -> Блокнот

Web sahifa kodi yozilgandan so’ng xotiraga saqlaymiz. Xotiraga saqlashda fayl nomidan keyin (nuqta) .html kengaytmasi yoziladi. Natijada matnli fayl web sahifa ko’rinishini oladi va uni ixtiyoriy brouzerda ko’rish mumkin. Masalan:

<html>

<head>

<title> *Mening birinchi web sahifam* **</title>**

</head>

<body> *web sahifaga kiruvchilarga alangali salom* **</body>**

</html>

Gipermatnlar tili (HTML) web-brauzerlar ekraniga ma'lumotlarni standart kodlar orqali chop etish imkoniyatini beradi. HTML dan foydalanib o’zida tahrirlangan matn, tasvir, multimediya elementlarini aks ettirgan web-sahifalarni yaratish mumkin.

HTML ni dasturlash tillaridan farqlash lozim. HTML ni web-brauzerlarga matn yoki tasvirlarni qay holatda chop etish ko’rsatmalar nabori deyish ham mumkin. Masalan HTML hujjat o’zida quyidagi matnni aks ettirgan bo’lsin:

<h1> Mening sahifamga xush kelibsiz </h1>

Asosiy teglar.
<html><G`html> Web sahifani ko`ruvchi dasturga bu hujjatning HTML hujjat ekanligini ko`rsatadi.
<head><G`head> hujjatda tasvirlanmaydigan har xil ma'lumotlarning joylashish o`rnini ko`rsatadi. Bu erda hujjatning nomlanish tegi va qidiruv mashinalari uchun teg joylashadi. Bundan tashqari JavaScript funktsiyalari ham shu erda joylashadi.
<body><G`body> hujjatning ko`rinuvchi ya'ni asosiy qismini bildiradi.

Bu matndagi <h1> va </h1> teglari asosiy matnni o’rtaga olib turibdi. Web-brauzer tushunadiki, bu teglar o’rtasidagi matn 1-darajali kattalikdagi sarlavha holatida ekranga chop etilish kerak. va teglari esa, ular o’rtasidagi matn qalinlashtirilgan holda yozilishi kerakligini bildiriadi.

Sarlavha tegi.
<title><G`title> brauzer sarlavhasiga hujjat nomini joylashtiradi. hujjat asosiy qismining atributlari.
<body bgcolorqh> RRGGBB ko`rinishida rang qiymatini qo`llab hujjat foni rangini p`rnatadi. Misol: FF0000 - qizil rang.
<body textqh> Rang qiymatini RRGGBB ko`rinishida qo`llab hujjatdagi matn rangini o`rnatadi. Misol: 000000 - qora rang.
<body linkqh> Rang qiymatini RRGGBB ko`rinishida qo`llab hujjatdagi gipermurojaat rangini o`rnatadi. Misol: 00FF00 - yashil rang.
<body vlinkqh> Rang qiymatini RRGGBB ko`rinishida qo`llab hujjatdagi foydalanilgan gipermurojaat rangini o`rnatadi.
Misol: 333333 - kulrang rang.
<body alinkqh> Gipermurojaatning bosilayotgandagi rangini ўrnatadi.

Matnni formatlashda ishlatiladigan teglar.

<pre><G`pre> Oldindan formatlangan matnni tasvirlaydi.

<h1><G`h1> ENG KATTA sarlavha hosil qiladi.

<h6><G`h6> eng kichik sarlavha hosil qiladi.

<b><G`b> qalin shrift hosil qiladi.

<i><G`i> qiya shrift hosil qiladi.

<tt><G`tt> Yozuv mashinkasinikiga ўxshash shrift hosil qiladi.

<cite><G`cite> sitata uchun ishlatiladigan shrift hosil qiladi. Odatda qiya yozilgan shrift ishlatiladi.

<em><G`em> matndagi sўzni alohida ajratib ko`rsatadi. (qiya yoki qalin matn)

<strong><G`strong> matnning muhim qismlarini belgilashda ishlatiladi. (qiya yoki qalin matn).

<font sizeqh><G`font> 0 dan 7 gacha bўlgan oraliqda matn o`lchamini o`rnatadi.

<font colorqh><G`font> Rang qiymatini RRGGBB ko`rinishida bo`llab hujjatdagi matn rangini o`rnatadi.

Gipermurojaatlar.

<a hrefq"URL"><G`a> Boshqa bir Web hujjatga yoki joriy hujjatning biror bir qismiga gipermurojaat hosil qiladi.

<a hrefq"mailto:EMAIL"><G`a> Elektron xat yozish uchun ishlatiladigan dasturga murojaatni hosil qiladi.

<a nameq"NAME"><G`a> hujjatdagi matn qismini gipermurojaat qilish maqsadida belgilaydi.

<a hrefq"#NAME"><G`a> Joriy hujjatning qismiga gipermurojaat hosil qilish.

Formatlash.

<p> yangi abzats hosil qiladi.

<p alignqh> left, right, yoki center qiymatlarni qo`llab abzatsni tekislash.

  yangi satrdan boshlash.

<blockquote><G`blockquote> Matnning ikkala tomonidan bo`sh joy ajratadi.

<dl><G`dl> aniqlovchi ro`uxat hosil qiladi.

<dt>   ro`yxatdagi har bir terminni aniqlaydi.

<dd> ro`yxat bandiga izoh berish.

<G`ol> raqamli ro`yxat hosil qiladi.

 ro`yxatdagi har bir elementni aniqlaydi va tartib raqam beradi.

<G`ul> raqamlanmagan ro`yxat beradi.

 Ro`yxatdagi har bir elementni aniqlaydi.

<div alignqh> HTML hujjatlarda matnli bloklarni formatlash.

Grafik elementlar.

<img srcq"name"> HTML hujjatga grafik tasvir qo`shish.

<img srcq"name" alignqh> left, right, center; bottom, top, middle qiymatlarini llab tasvirni hujjatning biror tomoniga tekislash.

<img srcq"name" borderqh> Tasvir atrofi ramkasi qalinligini o`rnatadi.

<hr> HTML hujjatga gorizontal chiziq qo`shish.

<hr sizeqh> Chiziqning qalinligini o`rnatish.

<hr widthqh> Chiziq enini piksel yoki protsentlarda o`rnatish.

<hr noshade> Chiziq soyasini yo`qotish.

<hr colorqh> Chiziqga ma'lum bir rang berish. qiymati RRGGBB.

Jadvallar.

<table><G`table> jadval hosil qilish.

<tr><G`tr> jadvaldagi satrlarni aniqlash.

<td><G`td> jadvaldagi alohida yacheykani aniqlash.

<th><G`th> jadval sarlavhasini aniqlash.

Jadval atributlari

<table borderq#> Jadval ramkasi qalinligini berish.
<table cellspacingq#> Jadval yacheykalari orasidagi masofani berish.
<table cellpaddingq#> jadval qiymatlari va ramkasi orasidagi masofani berish.
<table widthq#> jadval enini piksellarda yoki hujjat eniga nisbatan foizlarda berish.
<tr alignqh> yoki <td alignqh> left, center, yoki right qiymatlarini bo`llab jadvalda yacheykalarni tekislash.
<tr valignqh> yoki <td valignqh> top, middle, yoki bottom qiymatlarini qo`llab jadval yacheykalarini vertikal bo`yicha tekislash.
<td colspanq#> Bitta yacheykaga birlashgan ustunlar sonini ko`rsatish. (jimlik bo`yicha q1)
<td rowspanq#> Bitta yacheykaga birlashgan satrlar sonini ko`rsatish. (jimlik bo`yicha q1)
<td nowrap> brauzerga jadval yacheykasidagi satrni ko`chirishni taqiqlaydi.

Freymlar.

<frameset><G`frameset> hujjatda freym yaratish.
<frameset rowsq"value,value"> Freymning gorizontal bo`yicha o`lchamlar nisbati.
<frameset colsq"value,value"> Freymning vertikal bo`yicha o`lchamlar nisbati.
<frame> Freymda hosil qilinadigan ob'ektni aniqlaydi.
<noframes><G`noframes> Bu teglar orasida yozilgan ma'lumot brauzer tomonidan freym texnologiyasi tushunilmagan holatda ekranda paydo bo`ladi.
Freym atributlari.
<frame srcq"URL"> Freymda tasvirlanishi kerak bўlgan HTML hujjatni aniqlash.
<frame nameq"name"> Freym nomini aniqlash.

<frame marginwidthq#> freymning ўng va chap tomonlaridan bo`sh joy holdirish.
<frame marginheightq#> freymning yuqori va quyi tomonlaridan bo`sh joy qoldirish.
<frame scrollingqVALUE> foydalanuchiga freymdagi o`tkazish yo`lakchasi (lineyka prokrutki)ni boshqarish imkonini berish.
<frame noresize> freym o`lchamlarining o`zgarmasligini ta'minlash.

Formalar.

<form><G`form> forma hosil qilish.
<select multiple nameq"NAME" sizeqh><G`select> Yo`lakchali menyu yaratish.
<option> menyuning har bir alohida elementini ko`rsatish.
<select nameq"NAME"><G`select> Yo`lakchasiz menyu yaratish.
<textarea nameq"NAME" colsq40 rowsq8><G`textarea> Matn kiritish uchun kўp satrli maydon yaratish
<input typeq"checkbox" nameq"NAME"> Bayroqchalar (checkboxes) hosil qilish.
<input typeq"radio" nameq"NAME" valueq"x"> Ulagich (radio) hosil qilish.
<input typeqtext nameq"foo" sizeq20> matn kiritish uchun satr xosil qilish.
<input typeq"submit" valueq"NAME"> "qabul qilish" tugmasini hosil qilish.
<input typeq"image" borderq0 nameq"NAME" srcq"name.gif"> "qabul qilish" tugmasi uchun tasvirdan foydalanish.
<input typeq"reset"> "Bekor qilish" tugmasini hosil qilish.

Jadvallar HTML standartlariga kirgandan boshlab dizaynlar yaratish professionallik darajasi bir necha marotaba ortdi. Jadval yacheykalarini boshqarib, ularga ixtiyoriy elementlarni – tasvirlarni, matnlarni, ro’yxatlarni, gipermurojaatlarni qaerda kerak bo’lsa o’sha erda ishlatish imkoniyati mavjud bo’ladi. Shu tariqa butun web sahifalarni qamrab oluvchi jadvallarni yaratish yaxshi natija beradi. Yacheykalarni umumlashtirish, kerakli o’lchamgacha

kengaytirib, toraytirish, ular oraliqlarini belgilash orqali yuqorida aytilgan natijaga erishish mumkin.

Umumiy holda jadvallar ustunlar va qatorlardan iborat bo’lib, ular ustida ishlash imkoniyati mavjuddir. Gazeta yoki jurnallarni varaqlab ko’plab kataklarga bo`linganligini ko’rish mumkin. Xuddi shunday qilib web-sahifalarni ham kataklarga bo’lish mumkin. Agar sahifa bir nechta bo’laklarga bo’linsa u o’quvchi tomonidan oson tushuniladi. Masalan, quyidagi ko’rinishdagi web-sahifa yaratmoqchi bo’laylik:

Buning uchun quyidagi kodni yozishga tugri keladi:

```
<table border="1" cellpadding="5" width="100%">

<!-- Yuqori menyu -->

<tr>

<td colspan="2" align="center">

<a href="sinov.htm"> Bosh sahifa | </a>

<a href="Products/product.html"> Products | </a>

<a href="Products/1/1.html"> Birinchi | </a>

<a href="Products/1/2.html"> Ikkinchi | </a>

<a href="Images/images/html"> Images | </a>

<a href="Images/table.html"> Table | </a>

</td>

</tr>

<!--Asosiy qism-->

<tr >
```

<td rowspan="2" valign="top">

<h1 align="center"> Jadvallar!!!</h1>

<p>Jadvallar HTML standartlariga kirgandan boshlab dizaynlar yaratish professionallik darajasi bir necha marotaba ortdi. Jadval yacheykalarini boshqarib, ularga ixtiyoriy elementlarni – tasvirlarni, matnlarni, ro`yxatlarni, gipermurojaatlarni qaerda kerak bo`lsa o`sha erda ishlatish imkoniyati mavjud bo`ladi. Shu tariqa butun web sahifalarni qamrab oluvchi jadvallarni yaratish yaxshi natija beradi. Yacheykalarni umumlashtirish, kerakli o`lchamgacha kengaytirib, toraytirish, ular oraliqlarini belgilash orqali yuqorida aytilgan *natijaga erishish mumkin.*

<p>Umumiy holda jadvallar ustunlar va qatorlardan iborat bo`lib, ular ustida ishlash imkoniyati mavjuddir. Gazeta yoki jurnallarni varaqlab ko`plab kataklarga bo`linganligini ko`rish mumkin. Xuddi shunday qilib web-sahifalarni ham kataklarga bo`lish mumkin. Agar sahifa bir nechta bo`laklarga bo`linsa u o`quvchi tomonidan oson tushuniladi.

</td>

<td><img src="Gerb.jpg"></td>

</tr>

<tr>

<td><img src="President.gif" width="170" height="200"></td>

</tr>

</table>

JavaScript ga kirish

JavaScript- bu Netscape firmasi tomonidan ishlab chiqilgan va skriptlar tuzish uchun

Mo`ljallangan yangi dasturlash tilidir. Siz uning yordamida interaktiv Web-saxifalar
tuzishingiz mumknn. quyida siz JavaScript yordamida qanday ishlar qilish mumkinligini
ko`rasiz va o`rganasiz.
Ko`pgina foydalanuvchilar JavaScript dasturlash tilini bu Java tilining o`zginasi deb
xisoblashadi (bu ikki tilning nomida o`xshashlik borligi uchun). Lekin bu unday emas. Biz bu
darsda JavaScript va Java ning barcha farqlarini ko`rib o`tmaymiz, faqat shuni yodda tutingki bu
ikki til umuman boshqa-boshqadir. Agar bu ikki tilning farqi va o`xshash tomonlarini
bilmoqchi bulsangiz Netscape firmasining saytiga yoki ushbu mavzuga tegishli saytlarga
murojaat qilishingiz mumkin.

JavaScript тилида ёзилган скриптларни ишга тушириш учун нима қилиш керак? Бунинг учун сизга JavaScript билан ишлай оладиган браузер керак бўлади масалан Netscape Navigator (2.0 версияси ва ундан юқори) ёки Microsoft Internet Explorer (MSIE - 3.0 версиясидан бошлаб). Ушбу икки браузернинг кенг тарқалиши фойдаланувчиларга JavaScript тилида ёзилган скриптлар билан ишлаш имконияти пайдо бўлди. Сиз ўзингизнинг Web-

сахифангизни яхшилаш томонига қадам ташлаш бу JavaScript тилини танлашдир.

Лекин қуйидаги дарсликни ўқиб-ўрганиш учун сиз аввал бошқа бир тил- HTML асослари билан танишиб чиқишингиз керак бўлади. Шу билан бирга, HTML ни ўрганиб, кўпгина диалог воситаларни фақат HTML тилидан фойдаланибгина яратиш мумкинлигини хам билиб оласиз. HTML тили хақида маълумот топиш учун Интернетнинг бирор- бир қидирув серверида “HTML” ни қидириш кифоя. Интернетда HTML га тегишли жуда хам кўп маълумот жамланган.

HTML-sahifada JavaScript ni joylashtirish

JavaScript скриптининг коди бевосита HTML- сахифада жойлаштирилади. Бу қандай амалга оширилишини биз қуйидаги мисолда кўриб чиқамиз:

```
<html>
<body>
<br>
Бу оддий HTML-хужжат.
<br>
  <script language=«JavaScript">
    document.write("Бу эса JavaScript!")
  </script>
<br>
Ушбу жойдан яна HTML бошланади.
</body>
```

</html>

Биринчи қарашда юқоридаги мисол оддий HTML файлни ёдга солади. Бу ерда битта янгилик бу қуйидаги конструкция:

<script language=«JavaScript">

*document.write("*Бу эса JavaScript!*")*

</script>

Бу хақиқатдан хам JavaScript коди. Бу скрипт қандай ишлашини кўришни хохласангиз, бу мисолни оддий HTML файл каби сақланг ва браузерга юкланг. Натижада сиз 3 қатордан иборат матнни кўрасиз:

Бу оддий HTML-хужжат

Бу эса JavaScript!

Ушбу жойдан яна HTML бошланади.

Буни тан олиш керакки, ушбу скрипт унчалик хам фойдали эмасдир, чунки ушбу ишни фақат HTML дан фойдаланиб хам ёзиш мумкин эди. Бу мисолда фақат <script> тэги хақида тушунча бериш мақсад қилинган холос. <*script*> ва </*script*> тэглари орасидаги барча маълумотлар JavaScript тилидаги код сифатида интерпретация қилинади. Мисолда сиз document.write() инструкциясини ишлатилишини кўрдингиз; ушбу инструкция JavaScript тилида дастурлашдаги энг мухим буйруқлардан бири хисобланади. document.write() буйруғи жорий хужжатга бирор-бир маълумот ёзиш керак бўлиб қолганда ишлатилади. Масалан бизнинг мисолда HTML хужжатдаги JavaScript да ёзилган кичик дастурча қуйидаги ёзувни экранга чикаради: “*Бу эса JavaScript!“*

JavaScript ni “tushunmaydigan” brauzerlar

Agar brauzer JavaScript skriptlarini qabul kilmasa bizning saxifa qanday ko`rinishga
ega bo`ladi? JavaScript ni qabul qilmaydigan brauzerlar <script> tegini xam qabul qilmaydi.
Brauzer tegni inobatga olmaydi va ushbu tegdan sÿng yozilgan barcha kodni oddiy matn singari
namoyon etadi. Boshqacha qilib aytganda, bizning misolda keltirilgan JavaScript kodi oddiy
matn ko`rinishida HTML xujjatning o`rtasida paydo bo`lib qoladi. Bu esa bizning rejalarimizga kirmaydi. Bunday vaziyatlarda brauzerlarning oldingi versiyalaridan skriptni boshlanqich (isxodnik) kodini olish uchun biz HTML tilidagi <! - - > izox tegini
ishlatamiz. Natijada bizning kodni yangi varianti quyidagi ko`rinishda bo`ladi:

```
<html>
<body>
<br>
Bu oddiy HTML-xujjat.
<br>
 <script languageq«JavaScript">
 <!-kodni eski brauzerlardan berkitadi

  document.write("Bu esa JavaScript!")

 G`G` -->
 <G`script>
<br>
Ushbu joydan yana HTML boshlanadi..
<G`body>
<G`html>
```

Bu xolda JavaScript ni qabul qilmaydigan brauzerlar quyidagini chop etadi:

Bu oddiy HTML-xujjat
Ushbu joydan yana HTML boshlanadi.

HTML ning izox tegisiz JavaScript ni qabul qilmaydigan brauzerlar quyidagini chop
etadi:

Bu oddiy HTML-xujjat
document.write("Bu esa JavaScript!")
Ushbu joydan yana HTML boshlanadi.

quyidagiga e'tibor bering: JavaScript ning boshlang`ich kodni (isxodnik) butunlay berkita olmaysiz. Biz amalga oshirayotgan ishlar skript kodini ko`chirishni oldini olish
maqsadida qilmoqdamiz-lekin foydalanuvchi kodni brauzer menyusining 'View document
source' punktidan kўrishingiz mumkin. Sizning boshlang`ich kodingizni berkitishni boshqa
usullari mavjud emas.

JavaScript da ob'ektlar ierarxiyasi.
JavaScript tilida barcha web-saxifadagi barcha elementlar ierarxik tuzilishda
joylashtiriladi. Xar bir element ob'ekt sifatida namoyon bўladi. Va xar bir shunday ob'ekt
ma'lum xususiyat va uslub (metod)larga ega bўladi. O`z navbatida JavaScript tili sizga web-
saxifadagi ob'ektlarni oson boshqarish imkonini beradi, lekin shu bilan birga HTML dagi

o'ektlar ierarxiyasini tushunib olish juda muximdir. Bu qanday amalga oshirilishini siz
quyidagi misoldan ko`rib olishingiz mumkin. Oddiy HTML saxifani ko`rib o`tamiz:

```
<html>
<head> <G`head>
<body bgcolorq#ffffff>
<center>
<img srcq«home.gif" nameq«pic1" widthq200 heightq100>
<G`center>
<p>
<form nameq«myForm">
Name:
<input typeq«text" nameq«name" valueq«"><br>
e-Mail:
<input typeq«text" nameq«email" valueq«"><br><br>
<input typeq«button" valueq«Push me" nameq«myButton" onClickq«alert('Yo')">
<G`form>
<p>
<center>
<img srcq«ruler.gif" nameq«pic4" widthq300 heightq15>
<p>
<a hrefq«http:G`G`rummelplatz.uni-mannheim.deb~skochq">My homepage<G`a>
<G`center>
<G`body>
<G`html>
```

bu esa ekranda quyidagini beradi:

HTML ва JavaScript ning history obektlari va uning metodi

Window obyektimizning yana history funktsiyasi bor , bu agarda biz qandaydir oynalarga kirgan bo'lsak u o'zida qaysi sahifalarga kirganligimizni saqlab qoladi, va biz ularni ishlatishimiz mumkindir .

Misol uchun bir qancha sahifani ko'rgan bo'lsak unda history'da hammasi saqalangan, hozirgi sahifadan

oldingisiga o'tish uchun esa:

window.history.go(-1);

yozib orqaga o'tsak bo'ladi.

Siz bu yerda window so'zini ishlatmasangiz ham bo'ladi sababi shundaki internet browser turgan o ynaga

nisbatan history'ni ishlatishi mumkin, va uni o'zi window so'zini qo'shib qo'ya oladi.

misol:

Orqaga

yoki agar -1 sonini o'rniga 1 yozsangiz unda oldinga o'tadi. sonlarni o'rniga siz back() y oki f orward()

so'zlarini ham ishlatishingiz mumkindir .

history.bac k() yoki history.forwar d()

HTML ва JavaScript ning navigator obektlari va uning metodi

Navigator

JavaScriptda yozilgan skriptlarni chikarish uchun nima kilish zarur? Sizga JavaScript bilan ishlash kobiliyatiga ega bulgan brouzer talab kilinadi. Masalan, Netscape Navigator (2.0 versiyasidan boshlab) yoki Microsoft Internet Exploler (MSIE -
3.0 versiyasidan boshlab). Bu brouzerlar keng kullanilib boshlangandan boshlab, kupchilik odamlar JavaScript tilida skriptlar bilan ishlash imkoniyatiga ega buldi.
Katlam - bu Netscape Navigator 4.0 brauzerining ajoyib yangi imkrniyatlaridan biridir. U Web - saxifalarni tasvir kabi ob'ektlarini anik joylashtirishga imkon yaratadi. Bundan tashkari siz HTML saxifangizga turli ob'ektlarni kuyishingiz mumkin. Xattoki ob'ektlarni kurinmas kilishingiz mumkin. Java S tilida ________ ni oson boshkarishingiz mumkin. Joriy vaktda ________ dan siz fakat Netscape Navigator 4.0 foydalanishingiz mumkin. Aslini olganda katlam deganda nimani tushunamiz? Buni tushuntirish oson va buni oddiy misolda, bir necha kogoz varagini olib tushuntiramiz. Bir varakka matn yozing. Bashkasiga tasvir chizing va xakoza. Endi bu varaklarni stol ustiga kuying. Faraz kilamiz xar bir varak biror bir katlam . u xar xil ob'ektlarni bizning misolimizda matn va tasvirni ichiga olishi mumkin.
Endi tasvirli varakni olib stol buylab xarakatlantiramiz. Dikkat bilan tasvirni varak izidan xarakatlanishini kuzating. Agar biz varakni ungga bursak tasvir xam ungga buriladi! Katlamlar uzida turli ob'ektlarni saklashi mumkin, masalan tasvirlar, formalar, matnlar HTML saxifangizga kuyilishi mumkin. Agar siz biror bir katlamni xarakatlantirsangiz u xolda bu kavatdagi kolgan barcha ob'ektlar xam bu xarakatlarni takrorlaydi. Kavatlar bir-biri bilan stol ustidagi oddiy kagaz varaklari singari joylashishi mumkin. Xar bir kavatda yaltirok maydon bulishi mumkin. Varakda teshik ya'ni 1 chi varakdagi “ yaltirok maydon ” dan pastda joylashgan varaklar kurinadi.
JavaS tilining 1.2 versiyasiga bir necha yangi xossalar kushilgan (ya'ni netscape navigator 4.0) siz bu yangi xosasalarni netscape 2x, 3x yoki Microsoft Internet

Explorer 3x uchun material tayyorlashda ishlata olmaysiz chunki brauzer Java s ni 1.2 versiyasiga tushunmaydi.
Bu obyektimiz internet browser haqida inf ormatsiya beradi, va sizning komputeringiz haqida to'la

ma'lumot.

Bu ham window obyektini ichki obyektidir .

Mana uni ichki hususiatlari:

Husuiat T arifi

appCodeName Internet Browser nomi (kodi) (Mizolla, IE

appName Browserni nomi (qaysi browser oilasi)

appMinerV ersion Qa ysi v ersiyasiligi (faqat IE uchun) qo'shimcha

ma'lumot

appV ersion Qa ysi v ersiyasiligi

browserLanguage Browser y oki sistema tili (IE uchun)

cookieEnabled cookie ishlatish mumkin/mumkin emas ligi

cpuClass CPU turi (x86, Alpha, ...) (IE uchun)

javaEnabled() Ja va ishlatish mumkin/mumkin emasligi

language Browserning tili (IE dan tashqari hammasida)

mimeT ypes mime tiplari agar registratsiya qilingan bo'lsa shular

oscpu Faqat Mozillada operatsion sistema y oki cpu

platf orm Qa ysi sistema ishlatilana y otgani

plugins Pluginlar arrayi

userAgent Ishlatuvchi haqida to'la ma'lumot

Mana yuqoridagilar asosiy hususiatlaridir .

Keling kichik misolda ko'rib chiqaylik.

```
<script type="text/javascript">

function oyna_ozg ar(){

alert (navigator .userAgent);

}

setTimeout(oyna_ozg ar , 1 000);

</script>
```

Bu misolda biza ishlatuvchi haqida to'la ma'lumot olamiz. Qolganlarini o'zingiz ko'rib o'rganib chiqing.

HTML ва JavaScript ning location obektlari va uning metodi

Location ob'ekti

JavaScript da window va document ob'ektlaridan tashkari location deb ataluvchi yana bir muxim ob'ekt mavjud. Bu ob'ektda HTML dokument yuklangan adres saklanadi. Agar siz http:G`G`www.xyz.comG`pageG`html saxifasini yuklagan bulsangiz, u xolda location.hrefning kiymati xam xuddi shu adresga mos tushadi. Shunday bulsada biz uchun juda muxim narsa shuki, siz location.href ga yangi kiymat yozishingiz mumkin. Masalan, kuyidagi misolda tugmacha joriy darchadan yangi saxifaga utishni yuklaydi :

```
< form >
```

```
< input type q  button valueq“Yahoo”>
      onclick q “location.href q ` http:G`G`www.Yahoo.com ` ; ”
< G`form >
```

Ayrim xolllarda sizga 1 freymda turib ona darchaga ruxsat olish zarur bulib koladi. Masalan, bu agar siz kelasi utishda freymlardan kutilishda zarur buladi. Bunday xolda freymlarni yukotish fakatgina mavjud freymlar urniga yangi saxifani yuklash orkali bajariladi. Bunday xolatda bu yuklanish ona darcha saxifasiga buladi. Buni ona darcha - parent (yoki ona freym) ga uning avlodlari bulmish freymlardan ruxsat olish bilan amalga oshirish mumkin. Yangi dokument yuklash uchun location.href ga yangi URL adreslarni kiritish kerak. Freymlardan kutilish istagida ekanmiz ona darchada location ob'ektidan foydalanish kerak. (shuni eslatamizki xar bir freymga aloxida saxifa yuklash mumkin va xar bir freym uzining location ob'ektiga ega). Demak biz ona darchaga ushbu buyruk orkali yangi saxifa yuklashimiz mumkin:

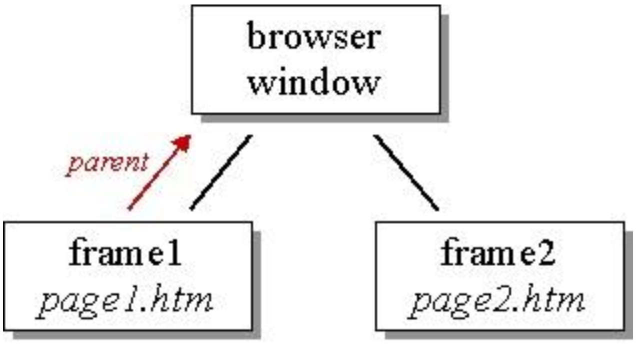


```
<html>
<head>
<script language="JavaScript">
<!-- hide

function load(url) {
  parent.main.location.href= url;
```

```
}

// -->
</script>
</head>
<body>

<a href="javascript:load('first.htm')">first</a>
<a href="second.htm" target="main">second</a>
<a href="third.htm" target="_top">third</a>

</body>
</html>
```

Kurib turganingizdek, yangi saxifa yuklash urniga biz brauzerga JavaScript da kandaydir buyrukni bajarishni taklif kilamiz. Ya'ni buning uchun biz oddiy href urniga JavaScript: parametridan foydalanishimiz kerak xolos. Sungrak kavs ichida “first.htm” ni ishlatganimizni kurishimiz mumkin. Bu satr load funktsiyasining argumenti sifatida berilgan. Load ( ) funktsiyasining uzi kuyidagi tarzda aniklanadi.

```
Function load (url) {
Parent.main.location.href q url;
}
```

bu erda kavs ichida url deb yozilganini kurishingiz mumkin. Bizning misolimizda 'first.htm' satri funktsiya chakirilganda url uzgaruvchisiga uzlashtiriladi. Va bu yangi uzgaruvchini load ( ) funktsiyasi *** foydalanish mumkin. Biz keyinrok uzgaruvchilarni boshka bir misolda ishlatilishi bilan tanishamiz. Ikkinchi murojatda torget parametri katnashgan. Aslini olganda Java S tegshili eamas. U html tilining kullanmalaridan biridir. Kurinib turganidek,biz fakat kerakli freym nomini kursatamiz. Bu xolda kursatilgan freym nomidan oldin parent suzini ishlatish shart emas, chunki torget parametri

Java S emas html tilining funktsiyasi xisoblanadi. Va uchunchi murojatda torget yordamida kanday kilib freym kutilishni kurishingiz mumkin. Agar siz load ( ) funktsiyasi yordamida freymlarni yukotmokchi bulsangiz fakatgina unga parent.location.href q url deb yozsangiz etarli buladi. Demak kaysi usulni tanlashingiz kerak? Bu sizning nima kilmokchiligingizga ya'ni script ga boglik. Torget parametri juda oddiy ishlatiladi. Siz undan yangi saxifani boshka freymga yuklamokchi bulgan paytingizdagina foydalanishingiz mumkin. Java s tili asosida echilgan usul (bunga misol birinchi murojat buladi) odatda agarda siz murojatni faollashtirganingizda 1 necha xodisalar ruy berish kuzda tutilganda ishlatiladi. Tez-tez uchrab turadigan muommalardan biri 2 saxifani 2 ta freymga yuklash shu turdagi masalalarga kiradi. Bu masalani torget parametri yordamida xam xal etish mumkin, lekin Java S funktsiyasidan foydalanish afzalrokdir. Faraz kilamiz biz frame1 frame2 frame3 nomli freymlarga egamiz. Aytaylik frame1 da murojatni faollashtirganda 2 ta freymning xar birida xar xil Web saxifa yuklansin. Echim sifatida kuyidagi funktsiyadan foydalansangiz buladi.

```
Function load two ( ) {

        Parent.frame 1.location.href = “first.htm”;

        Parent.frame 2.location.href = “second.htm”;
```

Agarda shu funktsiyangiz yanada ixcham bulishini xoxlasangiz, u xolda uzgaruvchini argument sifatida uzatish imkoniyatidan foydalansangiz buladi: Natija kuyidagi kurinishda buladi:

```
        Function load two ( url1, url2 ) {
        Parent.frame 1.location.href q url1;
        Parent.frame 2.location.href q url2;
         }
```

Bundan sung load two(“first.htm”, “second.htm”) yoki load two(“first.htm”, “forth.htm”) funktsiya chakirigini taxlil kilsa buladi. Shubxasiz bu sizning funktsiyagizni yanada ixcham va uni tez-tez, turli kontekstlarda ishlatishingiz

mumkin buladi.

}

location

Bu ham winow va document ning ichki husк.usiatidir . Location ni ichki hususiatlari ham bor:

hash: agarda sizning sahifada de ylik http://www .uzinf o.cjb.cc/book.html#ikkinchi bo'lsa unda

hash=#ikkinchi

host: yuqoridagi misoldan host bu www .uzinf o.cjb.cc dir .

hostname: ko'pincha host kabidir .

href: hozirgi ochilgan sahifani to'liq adresidir .

pathname: hostdan ke yingilari, yuqoridagi misoldan book.html dir .

port: agar port ko'rsatilgan bo'lsa shu portdir .

protocol: ftp, http, ... shu kabi protocollardir .

Biz turgan sahifani boshqa sahifaga o'zgartirish niyatimiz bo'lsa unda location.href="http://..." bersak

unda kerakli sahifaga o'tadi. Huddi shu ishni siz location.assign orqali ham bajarishingiz mumkindir .

Y ana shu bilan bir qatorda replace() ham bor , uning ishi ham a ynan assign kabidir , lekin farqi shundaki

keyin “back” tugmasi bilan orqaga qa yta olmaysiz, sababi shundagi history'dan eski sahifani olib

tashla ydi.

Keling misolda ko'ra ylik.

```
<html>

<head>

<title>Misol 1 3 </title>

<script type="text/javascript">

function oyna_ozg ar(){

location.r eplace("http://localhost/index.html");

}

setTimeout(oyna_ozg ar , 3000);

</script>

</head>

<body>

Birinchi sahif a

</body>

</html>
```

Bu yerda ko'rganimizdek, sahifa boshqa sahifaga o'tadi (3 soniyadan so'ng) va o'tgandan so'ng qa ytib

orqaga o'tib bo'lmaydi.

href, assing larni o'zingiz tekshirib qarab chiqing.

Xulosa

Bugungi kunda Informatika va axboratKommunikatsiya texnalogiyalari sohasi jadal rivojlanmaqda ,shu bilon birgalikda kompyuter tarmoqlari ham.

Men bu kurs ishini yozish va Html va JavaScript da ishlashni ko`rib chiqdim .Bunda ko`pgina teglar bilan ishladim va bu teglarni ko`rib chiqdim va o`rganishga harakat qildim.

Stsenariy yaratish tili Java Script-bu mijoz va server tomonida turib bajariladigan ўrnatilajak ilovalarni ishlab chiquvchi ob'ekt mўljalli til hisoblanadi. Mijoz ilovalar bevosita HTML-sahifalariga o`rnatiladi va hal etishga qarab brauzer tomonidan interpretatsiya qilinadi. Server ilovalar esa, ishlab chiqarish samaradordigini oshirish maqsadida avval orali bayt-kodga kompilyatsiya qilinadi.
har bir dasturda operator va operatsiyalardan iborat bo`lgan ifoda bo`ladi. Operandlar o`zgaruvchan va literal ko`rinishda bo`lishlari mumkin. Java Scuipt tarkibida satrli, o`zgaruvchi nuqtali, mantiqiy va Nule kabi ma'lumot maxsus simvollar ham kiradi, Java Scriptda shartli operatorlar, ikki va undan ortiq kommentariy operatorlari bir nechta xillarga ega. Massivlar-bir xildagi o`zgaruvchilar to`plami, massiv indeksli va olchami bilan harakatlanadi. Ob'ektlar-bu berilgan ma'lumotlarning murakkab xili bo`lib, xususiyatlar va uslublar bilan harakterlanadi. U dasturning boshqa fragmentlariga boqliq bo`lmaydi.
Visual Basic Script (VBS) stsenariylar tili foydalanish imkoniyati bor

bўlgan uncha kўp bўlmagan korrektirovkali Visual Basic va Visual Basic For Application tilida ilgari yozilgan tamoyili stsenariylarni yaratish uchun ishlatiladigan funktsional imkoniyatlari Java Scriptga ўxshashdir.
Yaratilgan saytni serverlardan birining diskiga joylash zarur.
Saytlarni saqlash uchun esa, dashar kompyuter va Web-server kerak. TCPG`IP protokoli asosiy protokoldir. U berilgan ma'lumotlarning almashuvi uchun javob beradi. HTTP-gipermatnni uzatish protokoli. Web-serverlar yana FTP-fayllarni ham quvvatlab turish kerak.
Oddiy va juda qulay bo`lgan personal Web server ham FTP va HTTP xizmatlarini uvvatlab turadi. Yana boshqa serverlar ham mavjud. Ularning har biri kataloglarni tashkil qilish tuzilmasiga, mamuriy qo`llash xususiyatlariga ega.
Shunday qilib, saytni joylashtirish uchun provayder tanlashda (Internetga kirish provayderidan tashqari) ?uyidagi parametrlarga rioya ?ilish kerak: diskli orali?, pochta yashigi, trafik hajmi, saytni kuzatib borish usuli, Web-server nusxasi, dasturiy ta'minot.
Shunday qilib, sahifalarni Internetga joylashtirishda qabul qilingan tavsiyanomalarga rioya hilish talab qilinadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Karimov I.A. Yuksak malakali mutaxassislar –taraqqiyot omili. T., O'zbekiston, 1995 y, 30 – 31 b.

2. Sh.F. Madraximov va boshqalar, Informatika va programmalash, Toshkent-2005.

3. javascript haqidagi kitoblar

4. web-texnoligiya(HTML) haqidagi kitoblar

5. Raxmatov M. N. Informasion texnika vositalaridan qo'llanma. Toshkent.«Oliy maktab». 1989. 379 b